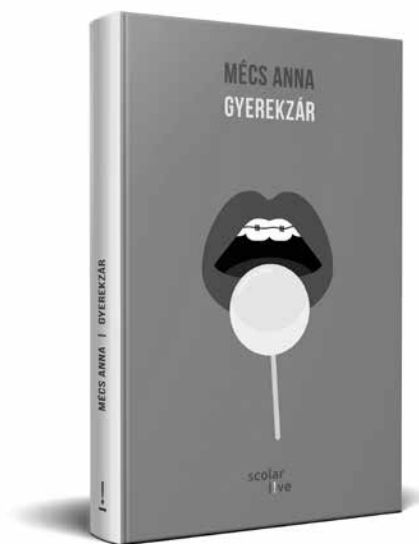

Kolozsi Orsolya

Rizárva és/vagy bezárva

A tavalyi év pályakezdőknek járó Margó-díját Mécs Anna Gyerekzár című kötete hozta el. A huszonnégy novellát tartalmazó gyűjtemény a Scolar kiadó Live! című, rendkívül figyelemreméltó sorozatában jelent meg, erős, kontrasztos borítója (egy fogszályzós, nyitott száj és egy sárga nyalóka) aláhúzza a címben is megjelenő, és a kötet egyik fontos pillérét is jelentő gyermekkor tematikát. Bár az elmúlt egy-két évtizedben úgy tűnt, a novella műfaja visszaszorul a regényhez képest (többek között az olvasók vélt vagy valós igényeit követve), mostanában úgy látszik, ez a tendencia gyengülőben van. Nem csak Tóth Krisztina novellái, vagy Darvasi, Szvoren rövidprózái mutathatók fel példaként, hanem a pályakezdők is gyakran próbálkoznak ezzel a formával. Papp-Zakor Ilka, a szintén debütáló Shrek Tímea vagy Vöröskéry Dóra, Gál Soma, az induló Szöllősi Mátyás vagy Juhász Tibor neve szintén ide kapcsolható (a teljesség igénye nélkül).

A kötet legtöbb szövege rövid, néhány oldal terjedelmű, egy-egy élethelyzet rövid felvázolása csupán. Ezeket a szituációkat az elbeszélő legtöbbször egyes szám első személyben közvetíti, s ez a nézőpont általában egy gyermeké, kamaszé vagy fiatal felnőtté. A szövegek elbeszélői minden esetben nők, és legtöbbször női hősök kerülnek a középpontba, a téma az ő kiszolgáltatottságuk, lehetőségeik korlátozottsága. Bár a novellák helyszínek, szereplők és a konkrét események tekintetében igen változatosak, azért a női sorsok egy igen negatív aspektusa az, ahová az írások nagy része mutat. A kiszolgáltatottság, a férfiaktól való függés áll a centrumban, annak bemutatása, hogy a nők döntési jogaik és lehetőségeik szempontjából még akkor is önálló „gyerekek”, amikor már régen felnőttek, esetleg meg is öregedtek. Erős társadalombírálat jelenik meg a könyvben, a huszonnégy szöveg legalábbis azt sugallja, hogy ez az önállótlanág nem feltétlenül, vagy egyáltalán nem a nők hibája, de még csak nem is a férfiaké, sokkal inkább a társadalom merev, konvencionális szabályai tehető felelőssé. A kislány, aki nem tanulhat zongorázni, és akinek fogyatékát az apja nem képes elfogadni (A zongora), a nő, aki nem tud megszabadulni iszákos és agresszív férjétől (Repülni akarok), az apáca, aki úgy érzi, elrontotta, kilátástalanná tette az életét (Advent), mind ennek a berendezkedésnek az áldozatai. A szövegek elbeszélői nyíltan ki is mondják, hogy be vannak zárva saját életükbe, amit ez a rendszer kínált fel számukra. „Nem sírtam fel. Beszélni azóta is alig tudok. Be vagyok zárva.” – határozta meg helyzetét a kötetnyitó novella, A zongora kis hőse. Az Advent apácája így fogalmaz története legvégén: „Még december

sincs, de már az utolsó Mikulást passzírozom a számba. És rádöbbenek, hogy már várnom sincs mire ebben a kurva életben.” A bántalmazott feleség (Repülni akarok) hasonlóképpen érezhet a szöveg zárlatában: „Kibicikliztem a tóhoz, de a récék már eltűntek. Csak én maradtam itt.” Az elhagyatottság, a változtatásra való képtelenség a saját sorsba való bezártság és a világból való kizártság érzését hangsúlyozza a Gyerekzár írásainak nagy része. Mintha a szereplők (életkortól, társadalmi háttértől, habitustól függetlenül) nem irányíthatnák saját sorsukat, csupán teljes passzivitásba húzódnva, keserű beletörődéssel figyel(het)ik azt.

A kiszolgáltatottság és tehetetlenség mellett és azzal nyilvánvalóan szoros összefüggésben a szülő-gyermek kapcsolatok képezik a kötet másik alaptémáját. Ezek a szövegek soha nem az idilli, boldog és kiegyensúlyozott pillanatokot mutatják be, hanem a kapcsolat nehézségeit. A szülők válása (Banach, Tarski, meg én), az anya öngyilkossága (Lili), a szülői szeretet hiánya és az elutasítás (A zongora) egyaránt nehezen feldolgozható helyzetek, események. És nem csak gyermekkori traumák ezek, hanem a felnőttkorba is magukkal hurcolt sebek és hiányok. Erre a folytatlagosságra, a gyermekkorban szerzett sérülések tartósságára és a felnőtt életet alakító voltára úgy hívja fel a figyelmet a kötet, hogy a tanulságot soha nem mondja ki, egyszerűen csak nyilvánvalóvá és láthatóvá teszi. Sokat segít ebben az a gyakran alkalmazott időkezelési technika, ahogyan a múltat és a jelent összemosza, egymásra csúsztatja (Lili, Párizs szélén van egy pince) a szerző. Sokszor szinte eldönthetetlené válik, hogy az elbeszélő melyik énjét, a felnőttet vagy a gyereket halljuk, mert annyira egymásba mosódnak ezek a különböző idősíkok. Mintha az emlékezés ideje (jelen) hirtelen belecsúszna az emlék idejébe (múlt). Ez azért történhet meg, mert valami nagyon erősen összeköti ezt a két idősíkot, és egyértelműen rámutat arra, hogy a gyermekkori én soha nem gyomlálható ki teljesen a felnőttkoriból, kis markában továbbra is ott tartja sérelmeit, sérüléseit és kisebb-nagyobb, vagy éppen pusztító traumáit. A Lili című novellában a legkisebb gyermeke után szaladó anyában az ijedtség és a félelem hatására hirtelen vágásokkal jelennek meg saját anyjával kapcsolatos élményei, az anya depressziója, szuicid hajlama, végül öngyilkossága. Miközben a forgal-

mas út felé robogó kislánya után rohan, egymásra vetül gyermekkorra és saját anyasága, hogy az utolsó mondatban éppen saját anyaságát megélve tudjon megbocsátani az őt magára hagyó egykori édesanyának. „Az utolsó lépéseken már szinte átrepülök, Lilire vetem magam, a terepjáró tőlünk pár centire megáll, még jó, hogy téli gumi, égett szaga van, én Lilibe temetem az arcom, de közben érzem, látom a karácsonyi fényeket magam körül, én nem vagyok mérges a fényekre, nem haragszom anyára sem, hanem arra gondolok, hogy a fényekben újra itt van, a karácsony nem a halála, hanem ezekre a napokra ideköltözik hozzám.”

A szülő-gyermek kapcsolatokon belül is leginkább az apa-lánya kapcsolat érdekli Mécs Annát, a novellák nagy része az elveszített apákra való keserűes emlékezés (Komorebi, Gyerekzár, Párizs szélén van egy pince, Nem, Dublór). Azokra az apákra, akik nagyon gyakran elutasítók, megközelíthetetlenek, figyelmetlenek, de mégis rendkívül fontosak a lányok életében. Ezek a szövegek azt is megmutatják, hogy a rossz minták mögött is rejtőzik jóakarát, a szándék soha nem gonosz, csak valahogyan sután elhibázott. Fontosak ezek az apák, soha nem pótolhatók. Hiányuk és gyengeségeik vezetnek át a kötet harmadik nagy témájához, a nő-férfi kapcsolatokhoz, persze ez esetben is kizárólag a nők szemszögéből. Az apákhoz való viszony köszön vissza a férfiakhoz való viszonyban, ami nem sok jót ígér. A Repülni akarok, a Nem, a Lépéshátrány, a Függvények, a Kötőjelek, a Fogyás, az Oszlop a földben mind egy-egy másképp és másért rossz, feszült, fojtogató kapcsolatba enged betekintést. Mindez mégsem tudja tragikussá tenni a kötetet, mert Mécs nagyon gyakran az abszurd felé mozdul el, azzal ellensúlyozza a sorok között kicsapódó reménytelenséget. Persze épp csak annyira, hogy még bőven fullasztó legyen.

Nem a hős apák és nem is a dicső férfiak könyve Mécs Anna első kötete, de nem is a nőké. Inkább veszteség- és hiányleltár, melyben mindenki magányos, és kilátástalanul egyedül van. Mintha nem létezne valódi találkozás ember és ember között, mert be vagyunk zárva a saját világunkba és ki vagyunk zárva másokéból.

Mécs Anna: Gyerekzár, Scolar, 2018